Helena Czernek

Data urodzenia: 30 marca 1907

Miejsce urodzenia: Zambrów

Data śmierci: 19 grudnia 1991

Miejsce śmierci: Łomża

Rodzice: Władysława z Krajewskich i Piotr Szostakiewiczowie

Profesja: nauczycielka, bibliotekarka, animatorka życia kulturalnego i naukowego Łomży

Słowa kluczowe: Helena Czernek, szkolnictwo, rozwój bibliotek, towarzystwa naukowe, pomniki uczonych, Zambrów, Łomża

Biogram[1]:

Helena Czernek urodziła się 30 marca 1907 r. w Zambrowie. Z wykształcenia była nauczycielką i bibliotekarką. Pracę w charakterze wiejskiej nauczycielki rozpoczęła przed II wojną światową, w 1925 r., w Górze w powiecie monieckim, a w latach 1932–1939 pracowała w szkole w Studziankach w powiecie białostockim. W 1938 r. wyszła za mąż za urzędnika leśnego Bogusława Czerneka. W czasie II wojny światowej i okupacji prowadziła tajne nauczanie w szkole powszechnej w Majdanie Wielkim i w Żabikowie. Po wyzwoleniu Zambrowa, powróciła do rodzinnego miasta, gdzie w roku szkolnym 1944/1945 pracowała jako nauczycielka w Publicznej Szkole Powszechnej nr 1. Była wówczas inicjatorką i główną organizatorką zambrowskiego gimnazjum. W tym zawodzie pracowała 25 lat.

Nowy etap życia oraz działalności zawodowej i społecznej rozpoczął się w 1951 r., kiedy Helena Czernek objęła stanowisko kierownika Powiatowej Biblioteki Publicznej w Łomży. W 1958 r., z jej inicjatywy, połączono Powiatową i Miejską Bibliotekę. Czernek poszerzała księgozbiór biblioteki w Łomży i sieć bibliotek w powiecie łomżyńskim. Szczególną uwagę poświęcała mieszkańcom wsi, dla których dostęp do książki był znacznie trudniejszy niż w mieście. Organizowała biblioteki gromadzkie i biblioteczne punkty filialne.

Równolegle z tą pracą Helena Czernek organizowała życie naukowe i kulturalne w mieście. W 1963 r. utworzyła unikalny w skali kraju Powiatowy Uniwersytet Kultury, adresowany do nauczycieli oraz pracowników instytucji oświatowych i kulturalnych w powiecie. Inicjowała działalność naukową powołując oddziały towarzystw naukowych:

[1] Publikacja dofinansowana ze środków budżetu państwa w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą Narodowy Program Rozwoju Humanistyki, nr projektu NPRH/F/SP/0086/2024/13, kwota dofinansowania 1 119 240, 00 zł, całkowita wartość projektu 1 119 240, 00 zł.

Towarzystwa Kultury Języka (1966), Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza (1968), Polskiego Towarzystwa Historycznego (1970), a następnie samodzielne Łomżyńskie Towarzystwo Naukowe im. Wagów (1974).

Z jej inicjatywy były organizowane w Łomży seminaria doktorskie, których efektem było obronienie 23 rozpraw doktorskich.

Helena Czernek skupiała się także na popularyzacji historii regionu i utrwalaniu pamięci o wybitnych postaciach związanych z ziemią łomżyńską. Dzięki jej staraniom w Łomży wzniesiono pomniki: Jakuba Wagi (1967), Zygmunta Glogera (1973) i Bohdana Winiarskiego (1987). Organizowała konferencje, seminaria i spotkania z wybitnymi przedstawicielami nauki i kultury. Swoją aktywnością wpisała się w historię miasta.

Za bogatą działalność została uhonorowana licznymi odznaczeniami państwowymi, w tym Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1984) oraz godnością i tytułem Honorowej Obywatelki Miasta Łomży (1987).

Zmarła 19 grudnia 1991 r. w Łomży.

Bibliografia

Źródła:

Archiwum Historii Kobiet Instytutu Studiów Kobiecych, Otwarte centrum wiedzy o historii Polek, kolekcja dokumentów Heleny Czernek, https://pbc.biaman.pl/dlibra/collectiondescription/108 [dostęp: 10.08.2026], oryginał: Miejska Biblioteka Publiczna w Łomży.

Biblioteka Liceum Ogólnokształcącego im. Stanisława Konarskiego w Zambrowie, *Kronika Państwowego Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącego w Zambrowie za lata 1947/1948, 1948/1949 i 1949/1950.*

Opracowania:

Gwardiak J., *Pasjonatka Ziemi Łomżyńskiej*, Łomża: Łomżyńskie Towarzystwo Naukowe im. Wagów, 2002.

Liceum Ogólnokształcące im. Stanisława Konarskiego w Zambrowie. Zarys monografii, Warszawa – Zambrów: Liceum Ogólnokształcące im. Stanisława Konarskiego w Zambrowie, 1996.

Dajnowicz M., Bauchrowicz-Tocka M., Wróbel W., *Słownik biograficzny kobiet kultury. Białystok i województwo podlaskie*, cz. 2, Białystok: Wydawnictwo Humanica, 2018, s. 103-109.

Słownik biograficzny białostocko-łomżyński, zeszyt 1, Białystok: Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Białymstoku, 2002, s. 29-32.